

Joh. Hieronymus Chemnitz

om nogle ved

Conchyliernes Afslibning

giorte Jagttagelser og nye Opdagelser.

Naturhistorien har fra Ungdommen af været min kiereste Videnskab. Men da saa mange andre forskiellige Forretninger ikke kunde tillade mig at løbe alt for vidt ud, og fare vild i den umaalelige og uoverseelige Naturens Betragtning; har jeg blot udvalgt mig til nærmere Overveielse og nøiere Undersøgelse en vis bestemt Deel af Naturhistorien. Jeg har heri fulgt mange viise og indsigtesfulde Mænds Raad, som for lang Tid siden have ønsket, at dog enhver, som selte Drivt til Naturhistorien, og ligesom et indvortes Kald til at blive bekendt og fortroelig med denne yndige Videnskab, maatte dog allene udvalge et eller andet Naturrige, enten Steenriget, eller Planteriget eller Dyrriget til sit Formaal og fornemteste Diemærke, og med den omhyggeligste Troesfab arbeide gauske allene i denne eller hiin Deel af saadant et Rige: da kunde i sin Tid, naar enhver gjorde sit, naar enhver med uførtreden Flid studerede sit Kapitel, udrettes noget meere og erholdes noget fuldkommere. Dette viise Raad er bleven mig en Regel og ubrødelig Forskrift, ja en Grundlov. Af det vidtsøftige Dyrrige har jeg kuns udvalgt mig til videre Betragtning og nøiere Undersøgelse en eeneste Slægt. Mit Valg, som jeg aldrig har angret, men som har forundet mig mange af de glædeste og fornøielige Timer, er nemlig især faldet paa Conchylierne. Jeg har med utrættelig Iver, i en Tid af nogle og tredive Aar, meget lykkelig samlet i det conchyliologiske Fag, og bragt langt meere tilfammen, end jeg ved den første ringe Begyndelse, som allerede blev anlagt i mine Skoleaar i Kloster-Berggen, under Ansørsel af min da værende uforglemmelige Lærer, nu levende Hr. Ober-Consistorialraad Silberschlag, kunde formode og vente. Endog i Fremtiden skal min Iver ikke formindskes; men langt hellere uafsladelig vedblive.

Det

Det er mit alvorlige Forsæt endog fremdeles hverken at spare Møie eller Beskøftning for at formeere mine ringe conchyliologiske Kundskaber, og for at gjøre min Samling større, stærkere og fuldstændigere. Conchyliologien er i sig selv henrivende og frugtbar nok paa Forandringer til at kunne vedligeholde hos Samleren en bestandig Lust, og til at kunne give Videnskabens Venner og Elskere idelig Leilighed til at øve deres Opmærksomhed.

For dette Selskab, som bestaaer af et udsøgt Antal af de meest fortiente Lærde og heilagelsesværdigste Patrioter, og som ere saa høit opløstede over den store Hobs og de kortsynede Halvlærdes Fordomme, behøves der ingen angstelig Undskyldning og vidtledigt Forsvar for mine conchyliologiske Bestræbelser og Beskæftigelser. Ingen af dem vil ansee mig det som en Udbredelse, fordi jeg ei allene i Ungdommens Aar, men endog i den modnere og mandige Alder, ja endog i mit Lære-Embede, og i en Stand, hvor der paaligger mig desuden Forretninger nok, dog stedse har beskiftet mig paa, ivrigt at samle og stittig at betragte disse af mange ringeagtede Creature, og nu endog beskæftiger mig, i alle de Timer jeg har tilovers, med Fortsættelsen af det Martiniske systematiske Conchyliæværk. Efter min Indsigt og Overbeviisning er og bliver det een af de første Pligter for en Theolog, ikke allene uophørlig at studere den anden Troes-Artikel, som handler om Tgjenløsningen, der er skeet ved Jesum Christum; men ogsaa den første om Skabelsen. Det er Pligt for os ei allene at søge og randsage i den os af Gud givne nærmere Aabenbarings Bog; men ogsaa i Naturens Bog, hvortil vi blive henviiste ved den hellige Skrift, for at kunne lære at erkiende Guds usynlige Væsen, og hans evige Kraft og Gudsdom, ikke allene af hans Naades- og Gienløsnings-Værker; men ogsaa af hans herlige Skabnings-Giærninger. Hvem som nu seler Lust og Drivt dertil, han handler aldeles ikke strafværdig; men langt heller meget roesværdig, naar han søger at erkiende Guds Magt, Godhed og Viisdom ogsaa af disse, skjønt af mange ganske forglemte og forsømte Skabnings-Værker, jeg meener af Conchylierne. Skulde den allerviiseste Skaber, som dog ikke pleier at foranstalte det mindste uden de viiseste Forsætter og Hensigter, have forleent dem saa overmaade store og beundringsværdige Skønheder, uden noget Mærke? Skulde det ikke tillige have været een af hans første Hensigter, at lokke os ved saadanne Skønheder til at være opmærksomme ved deres Betragtninger — for endog ved disse

smaae Deele af hans Skabning, at erkiende og tilbede hans Finger og Allmagts Haand.

Tidt og ofte har man giort Conchyliernes Venner og Samlere den bittere, frækende og fornærmelige Vebreidelse, at de leegede med Conchylierne som Børnene med Dukker, som Drengene med Bonner og Nødder, som Aberne med deres Unger. Ikke sielden legges det ogsaa Conchyliæ- og Naturaliæ-Elskere til Last, at det er dem ofte meere at giøre om store og kostbare Samlinger, om Tre og Roes, om Udspredelse og Fornøielse, end om grundige og philosophiske almeennyttige Kundskaber. De lagde sig ikke efter de skallede Legemers systematiske Inddeeling, og vidste ikke eengang at nævne de mindste af dem med deres brugelige videnskabelige Navne, og endnu mindre at angive de Klasser, Ordener, Slægter og Familier, hvorhen og hvortil de høre. — Dersom man iblant deres Samlinger gierne vilde vide denne eller hiin Conchyliæns egentlige Fødreland og Opholdssted, om det var Land- eller Flod- eller See-Snekker og Muslinger, om det var Ost- eller Vestindiske, om de vare komne til os fra Norden eller Sønden, saa viiste sig den fuldkomneste Uvidenhed. — De randfagede ikke sluttig nok i de Bøger og Skrifter, i hvilke der dog allerede findes saa meget tilforn udarbejdet i Conchyliologien, i de Bøger, som handlede ex professo derom, og som vare at ansee som classiske i dette Studium. — De bleve kunns allene staaende ved Overfladen og den udvortes Skal af deres Conchyliæ, uden at opsoge den indvortes Kiærne, uden at trænge dybere ind i disse skabte Væseners Betragtning. — De forsemtede aldeles at lære at kiende disse skallede Huusens egentlige Beboere og deres Levemaade og Egenkaber, ei heller vare de nysgierrige nok for at betragte disse skallede Huusens inderste og underfulde Bygning, og at indsee den viise og med en meer end mathematisk Nøiagtighed afdeelte og afmaalte Indretning i deres Kamre, Stokværker og Vendinger. Ofte hører man ogsaa endnu denne Vieslags Ektyld Hovedsagen, for dette ringere det større og vigtigere, ja endog Embeds og Kalds Forretninger. De forødte paa slige Samlinger en anseelig Deel af deres Formue, og ved indtreffende Dødsfald efterlode deres Børn og Enker intet andet end heele Centner Steene og Forsteenelse, lutter Skabe, Kister og Skranke fulde med Insekter og Sommerfugle, og store Bierge af Snekker- og Muslinge-Skaller.

Det

Det kan gjerne være at nogle af disse Bebreidelser maatte have deres beviislige Rigtighed. Jeg kan og vil ikke retfærdiggjøre flige Samleres Forhold, der handle saa strafværdig, ei heller vil jeg paatage mig at forsvare eller undskynde deres fordærvede Sag. Her vil jeg kun allene aflægge Regnskab for mine Bestræbelser. For ikke at giøre mig skyldig i de forhen anførte Bebreidelser, har jeg stedse taget mig nøie iagt, at denne Biesag ikke maatte blive til Hovedsagen, og forhindre mig fra høiere Pligter og vigtigere Embedsforretninger. Detslige Bestræbelser i Naturhistorien maatte være vort Livs Forlystelse, og en fornøielig Udspredelse; men aldeles ikke dets fornemmeste Bekymring og Hovedbeskæftigelse. De maatte være, om jeg tør udtrykke mig lignelseviis, som Sukkeret, Saltet og Krydderiet i vore Spiser; men ingenlunde vort daglige Bred og bestandige Næring. Ved mine conchyliologiske Arbejder har det ikke været mig blot om at giøre at samle mange og rare Conchylier; men fornemmelig at forhverve mig gode Kundskaber. Alle de Værker, som ere skrevne i Conchyliologien, hvilke tildeels ere meget rare og kostbare, og neppe kan faaes for Penge, har jeg lykkelig tilveiebragt mig, og læser dem med Begierlighed og Fornøielse, saa magre, tørre og uudstaaelige de endog maatte forekomme mange formedelst deres conchyliologiske Terminologie og Skrivemaade, og saa liden Smag de endog maatte finde i dem. Hvad mine Udgifter til min Samlings Formerelse angaaer, da retter jeg mig efter min Formue, jeg passer heri at holde Maade, og handler saaledes som jeg troer at forsvare efter min Samvittighed, for min Familie og for den fornuftige Verden.

Og da der feiler mig som de fleste Conchyliologer Leilighed til at lære nærmere og egentligere at kiende disse skallede Huses Beboere, der mestendeels komme til os fra de længstbortliggende Lande, og ere ved enhver Art overmaade forskellige, og der ikke foretages anatomiske Undersøgelser og Sænderlemmelser med dem uden paa det Sted, hvor de opholde sig, naar de enten trækkes friske op af Vandet, eller findes ved Strandbredden, saa har jeg dog næsten ikke ladet blive noget Middel uforsøgt for at lære at kiende den forborgue Indretning i deres Kamre, og at udgranske det Inderste i deres Boeliger.

Man har opfundet forskellige Haandgreb og Metoder for at opdage og blotte Snekkernes inderste forundringsværdige Bygning, ved hvis Syn man ret bliver overrasket og bedragen i sin Formodning og Forventelse. Nogle be-

tiene sig hertil af Saugen, og sauge Conchylierne, efterat de først have gjort dem faste med Beeg eller Kitt, med en Kobbersaug, midt fra hinanden. Andre tage vel ogsaa Fiilen til Hielp, og file Bedækningerne, Hvelvingerne og Kamrene rundt omkring bort, og lade kuns den inderste Spindespiller staae. Endnu andre tage fat paa Meiselen, eller forsøger det med Smergel og paa adskillige andre Maader, for at udarbejde, udhule og uddreie Snekkernes Jnderste. Sikker og best opnaaer man sit Niemeed ved Afslibningen, omendstient den eene halve Deel derover gaaer forloren. Til at forevise Sælfskabet Prøver paa disse adskillige Maader, har jeg udvalgt det bekendte Riedhorn, hvoraf der findes Millioner ved de Vestindiske Sukker-Øer, og hvis Beboere hyppigen spises af Neger-Slaverne. Hos Linné kaldes denne Snekke Strombus Gigas. Strombus, fordi dens Læbe almindeligen udbreder sig i en Binge, og fordi dens rendesformede Kanal og Snabel løber ud og bøier sig omkring til den venstre Side: Gigas, fordi den ofte voxer iblant Conchylierne til en kiempemæssig Størrelse. Af denne kan jeg fremlægge igiennemsaugede, rundt omkring affilede, samt ogsaa udhulede og udarbejdede. Af Linnés Bulla achatina har jeg ligeledes medbragt igiennemsaugede, rundt omkring affilede og udhulede, hvilke jeg ogsaa hermed har den Ære at overlevere.

Den første Methode med Saugen udfordrer allerede øvede Haandgriib, og lader sig kuns fordeelagtig anbringe ved nogle Snekker. De Snekker, som have en fin Spidse, som indvendig ere meget fine og tynde, og selgeligen ogsaa ere meget skjøre og braaden, lade sig aldeles ikke igiennemsauge. De gaae itu og splittes fra hinanden imellem Hænderne. Den anden Arbeidsmaade med Fiilen er endnu meere meisommelig og mislig, og lader sig hos de fleste endnu mindre anbringe. Den tredje Maade, nemlig Uddreiningen og Udhulingen er overalt den allermeisommeligste, og kan hos de allerfeste aldeles ikke være mueligt, ei heller iværksættes.

Med Af- og Paastibningen, som jeg engang er falden paa, har det best lykkes mig. Jeg besidder nu af alle Slægter og Hoved-Familier af de omvundne Conchyliæ-Arter en talrig Mængde baade paastebne og afflebne Stykker. Disse Forsøg have givet mig Anledning til mange Kundskaber, som jeg ikke forhen har havt, og som har været mig og andre ubekendte. Nogle af disse ved Conchyliernes Afslibning gjorte Opdagelser og Bemærkelser er det just, som jeg

jeg nu i mueligste Korthed vil forelægge dette høistærede Selskab til videre Betragtning og gunstige Bedømmelse.

1) Oste har jeg, da jeg begyndte at arbejde i chonehyliologiske Materier, anseet den Erklæring, som Lesser og andre have gjort om Conchylierne, at de vare steenskallede Legemer, for urigtig og ubeviislig. Men de mangfoldige Førsøg, som jeg har anstillet med Afslibningen, have meget snart overbevist mig, at man maae nødvendig ansee dem for steenskallede Legemer. De lade sig virkelig forarbejde og behandle som Steene. De kunne slibes og sauges som Steene, graveres, poleres og udffiores som Steene. I Wien levede, da jeg opholdt mig der, en Kunstner, som forstod med den største Bequemhed og Færdighed at udarbejde og grave paa Snekleskaller af anseelig Størrelse alle de romerske Keiseres Billeder fra Augustus af indtil den nu regierende Keiser Joseph den Anden. Han tog hertil de største Stykker af den forhen nævnte Strombus Gigas Linnæi. Heraf skar han store, runde, tykke Skiver og Plader, og disse forstod han fordeelagtig at betiene sig af, for derpaa at forestille Keiserens Billeder, efter de beste Originaler, gamle Mønter og Mindesmærker, saavel i Form af Medailloner, som og ellers i andre Skikkelser, Basrelief, eller ophævet Arbejde. Jeg besidder af hans Arbejde paa en Porcellain-Snelle, som hos Linné kaldes *Cyprea Tigris* og hos Rumph *Porcellana guttata*, vores uforglemmelige Christian IV Billeder. Altsaa kan Snekler behandles og graveres som Steene. De ere steenskallede Legemer. Men ligesom der findes den største Forskiellighed iblant Steenene, da nogle ere haardere, andre blødere, nogle tungere, andre lettere, nogle meisommelige, andre lette at forarbejde, ligesaa er det med Conchylierne. Nogle ere haardere end de haardeste Steene. Der udfordres megen Tid og Meie til at afflibe noget af dem, andre derimod lade sig afflibe med ringe Umage.

2) Alle Conchylier bestaae, som ved Afslibningen ganske tydelig erfares, af lutter kalkartige Deele, og dog levere de os den fineste Email, det smukkeste og beste naturlige Porcellain. Mange Snekler føre derfor ogsaa det egentlige Navn af Porcellain. De skal og have givet Chineserne, disse Porcellainets første Opfindere, den første Idee og Anledning til dets Opfindelse. Men nu udfordres nødvendig til det kunstige Porcellain kvartsagtige, glasartige og vitresci-

vetrescierende Deele, som først maae fuldkommen udtørres, og siden udglødes og brændes i Jlden, ja ofte nogle Gange brændes. Hos Conchylierne derimod faae vi uden Varme, uden Jld, midt af det koldeste Vand, det smukkeste naturlige Porcellain; men som ikke bestaaer af glasartige, men kalkartige Deele, som er mindre stift og stærkere og fastere end alt det kunstige Porcellain, og som tiener sin Beboer og Eiendoms Herre til en beqvem Boepæl, som voxer og udvider sig med ham, som trækker omkring og vandrer med ham fra et Sted til et andet. — Dpvækker ikke billig denne Sag Naturforskerens Opmærksomhed? Fortiener den ikke nøiere at betragtes og estertænkes? Men bliver ikke meget i denne Sag, hvor længe man endog tænker derpaa, et Gietteværk, ubegribeligt og uforklarligt?

3) Mange Snekker ere saa tunge som om de vare inden i opfyldte med Blye. Til slige Tunges Tal henhører iblant andre den saa kaldede Morgenstjerne, *Voluta Ceramica* Linnæi, og den saa kaldte Tlianko, *Differhornet*, *Voluta Pyrum* Linnæi. Ved Stibningen erfarer man strax hvad der er den sande og egentlige Aarsag til denne usædvanlige Tyngde, da samme kommer ikke allene deraf, at Sneglens Skal i Haardhed og Fasthed ligne den haardeste Marmorsteen; men fornemmelig ogsaa deraf, at den er forsynet inden i med den stærkeste Knoglebygning, med den corpulenteste Spindelpiller, med den tykkeste *Columella*, som næsten opfylder det heele indvendige Rum i Kammerne og Hvelvingerne, og lader kun blive en meget indskrænket liden Plads til Boelig og Opholdssted tilovers for dens Beboer. Hvorfor har den allervuifeste Skaber, som efter sin Godheds Rigdom opfylder alle sine Skabningers Nødtørftighed, og best veed at afhjælpe deres Trang, begavet mange Snekker med saadan overmaade stærk Skal? — Maa skee Skal en saadan Jern-Haardhed desto meere bevare dem for den alting ødelæggende Bore-Drum (*tere-dinis*) Angreb, og forsvare dem imod andre Fienders Efterstræbelse? — Og hvorfor har han forleenet visse Conchylier med saadan en Tyngde? — Hvortil Skalde den tykke stærke Spindelpiller tiene dem? Maa skee for ved denne Tyngde stærkere at heftes i Havets Bund, som det egentligste for dem bestemte Boe- og Leiested, og derved mere forvares og beskyttes imod Bortskuffelse, som de ellers formedelst Havets, Belgernes og Stormvindenes fordrivende Magt maatte være udsat for. Alt dette udfordrer en nøiere Undersøgelse, end jeg

Jeg for nærværende Tid er i Stand til, eller efter mit nærværende Siemærke vil anstille.

Uaamåkningsværdig er det altid, at mange af disse haardeste og allertykteste Conchylier have ingen tyk og steenskallet, men kun en tynd horn- og skindagtig Dækkel, intet operculum testaceum & lapideum; men kun et operculum coriaceum, cartilagineum & corneum, følgerigen ere ikke forsynede med en saa vel forvaret Huusdør, som mange andre af deres tyndere og lettere Medskabninger, esierdi Naturen paa andre Maader har allerede oversflødig sørget for deres Sikkerhed.

4) Nylig talte jeg om de meget tunge Conchylier, og hvorledes det ved Afslibningen paa det tydeligste lod sig see, hvorfra deres Tyngde kom, og hvad der var den sande Grund til deres Vægt. Andre derimod ere usædvanlige lette, omendskient deres yderste Skal er haard, tyk og fast nok. Ved Afslibningen udvikler det sig snart hvorfra denne Lethed kommer. Næmlig, fordi de ofte have de fineste Kamre inden i, eller, fordi deres Skillerums Vægge bestaae af en testa fere cornea, diaphana, subtilissima & fragilissima. Saa-danne findes hos alle Tut-Snekker, som Linné pleier at kalde Conos. Til Prøve herpaa kan tiene Linnæi Conus aulicus, og den Conus, som hos ham kaldes Textile, og ellers hos andre det gyldene Tøi. De inderste Skillerums-Vægge ere hos disse Conchylier de allerfineste, og som aldrig skulde lade sig igiennemsaage, og ved hvilke man allerede ved Afslibningen maae bruge den største Opmarksomhed og Barsomhed, de røbe indvendig, naar man lægger Mærke til deres inderste Laug, intet Delskein eller noget Unlæg til det fortreffelige Malerie og Tegning, som sees paa deres Overflade. Hvorfra maae nu denne smukke Tegning paa det Udvendige have sin Oprindelse?

5) Naar man graver dybt ned i Jorden bliver man den afværlende Orden vaer, som findes i de forskjellige Laug af Jord, Steen og Leer. Og naar man affliber Conchylierne for at faae Profilet af deres Boeliger, opdager man ogsaa deres Farvefforpers forskiellige oven paa hinanden liggende Laug, og hvor stærkt og tykt ethvert saadan Laug er. Man seer deres besynderlige Fibre og Lameller, deres ofte perlemorsartige Grundlage. Ofte ligger der skult under den heel usle Overfladning, en langt bedre farvet Underfladning. Man behøver da kun ved Afslibningen at astrække og bortskaffe Overkloen, saa falder den derunder liggende prægtige Farveflad-

ning paa engang i *Vinene*. Exempler formaae at giøre dette tydeligere end blotte Ord. Den Conchyliæ, som man giver Navn af *Oliven*, og som hos *Linné* kaldes *Voluta oliva*, har udvortes en meget tyk og tung, men indvortes en meget tynd og giennemsigtig Skal. Den bringes i Mængde fra den *Iranquebariske* Kyst. Ved Afslibningen fremkommer under den øverste Farveskorpe, som er tynd og af en Olivenfarve, et tykkere *caffé*- eller *castaniebrunt* Grundlag. Saasnart det øverste tynde olivenfarvede Farveskor er bortflebet, erholder man en nye Klædt, ja ligesom en nye Skabt Conchyliæ, som kan være ethvert Cabinet til Ziir, og som hos alle Samlere, der ikke kiende dette ved Afslibningen bekiendteblevne Kunstgreb til Conchyliernes ligesom Forvandling og Forædling, skulde blive anseet for en ganske nye og sielden Art.

Ved Afslibningen bliver man tit den hastigste Afverling af ganske forffjellige, ja vel endog modsatte paa hinanden liggende, dog derhos ganske forffjellige Skorper vaer i de nødvendige. For Ex. her ved *Voluta Oliva*, den *caffébrune* og *olivenfarvede*, og ved det *perlede Orange-Sie* (*Linnaei turbo Sarmaticus*) den *beegsorte*, *sølvhvide* ja *perlemors* Farve. Hvorledes gaar nu dette til, at den eene Skorpe saaledes dog kan have sin Oprindelse af den anden, at den eene lægger sig paa den anden, at den efterfølgende kan have sin Grund i den foregaaende? Der skulde endog udbrede sig et nyt Lys over den dunkle Theorie om Farvernes Oprindelse og Slægtskab, hvis man vilde værdige de farverige Conchylier en opmærksommere Betragtning; chymisk undersøge deres Farveskorpers Grunddeele og herlige Glasur; give omhyggeligere Agt paa disse Farveskorpers underfulde Afverling; og ikke ansee saadanne Efterforskelse for barnagtige Spekulationer, og for et Grillensfængerie af Folk, der ei have andet at bestille.

6) Den Lære om de steenskalgede Huses Væxt ansees for en uopløselig Gaade, og een af de største Hemmeligheder i den heele Conchyliologie. *An cochlea incrementum capiat per appositionem & juxta positionem ut lapides, sive per vegetationem & intus susceptionem ut plantæ, vel denique per exhalationem & transpirationem ope venularum subtilissimarum sæpe invisibilium & succi nervei & nutritii ut animalia?* Denne Gaade skulde langt snarere opløses, og mange problematiske Spørgsmaal betreffende de steenskalgede Bygninger for kunde blive

blive bebovarede, hvis det maatte behage Conchyliæ-Bennerne ibrigere at forsfare med Afslibningen. Jeg vil kuns anfere nogle af disse problematiske Spørgsmaal, der hidindtil faavidt som jeg veed ere blevne uafgiorte, og hvorpaa intet fuldkomment og tilfredsstillende Svar endnu er givet.

Om Conchyliernes Bert virkeligen grunder sig paa deres traadede med Sæft- og Haarver befatte Sammenvævning, eller om et Vascular-System skal antages?

Om der findes saadan en Porositæt og Cellulositæt, og saadan en Bert-art hos de skallede Huse, som man finder hos Knoglerne, efterfom dog Conchyliernes Skal forestiller deres Knoglebygning?

Om derhos de steenskalde Bygninger, uagtet deres Haardhed, er at bemærke en ligesaadan Vegetation, som hos Berterne, og ved deres Bert en Lighed med Træets Bert? Om man da derfor af Lamellernes og Skorpernes Tal og af Tilfætningernes og Foldernes Antal ved Mundningens Læbe kunde giøre ligesaa sikker en Slutning paa Conchyliernes Alder, som man af Ringernes Antal paa Træestammen kan bestemme dens Alder eller Aar?

Om Sneglehusets vaade, bløde og kolde Beboer ved sine Uddunstninger og ved sine Sæfters Udskælfelse gjør sit til det steenskalde Husets Farve-Ålfædning og Bert? Og om dette er rimeligt, hvorledes det da er mueligt, at den allerforefste Skal kan have sin Oprindelse af den sneehvide Beboer? — At en orangegul, faafom *Mytilus edulis* kan formeere en himmelblaae Skal — og at en ganske eensfarvet Beboer tit kan have den farverigefte med de prægtigste Farveblandinger og regelmæssigste Tegninger udjærede Farvealfædning?

Om faadan en steenskallet Bygning kan til viffe Tider og under viffe Omstændigheder i Vandet blive blødere, smidigere og bœieligere, og altsaa efter alle Punkter, og efter alle Sider mere i Stand og beqvem til Udvidelse?

Om det skallede Hus retter sig fuldkommen efter Beboere, efter dens Alder og Velstand, og naar han tager til, bliver federe, tykkere og stærkere, om Huset da udvider sig i samme Forhold, bliver rummeligere, og sætter flere Værelfer, Kamre og Stokværker til? Eller om Beboeren retter sig efter Huset, og paa alle muelige Maader indkniber og indskrænker sig efter sammes knappe Dannelsel?

Om man ikke kan antage og paastaae en sammensat Vert-Art hos Conchylierne, at de tage til baade ved Apposition og Vegetation, at de vore baade ved nye Tilfættninger ved Læben og Mundingen, og ved alle Punkter og Deeles indvortes Udvidelse?

Om man kan formode den samme Oprindelses-Maaade hos Jord- og Land-Conchylier, som hos Hav-Snekkerne, uagtet deres Levemaade og Forhold er saa ulige og forskiellig fra hinanden?

Alle disse og langt flere Spørgsmaale vil stedse blive ubesvarede, dersom man bliver ved at forsømme de steensfallede Huses Anatomie. Anatomiske Uaersegelser blive altid uundværlige i Lægekunsten, og i Conchyliologien maae den omhyggeligere Betragtning over de fallede Huses inderste Rum, ingenlunde sættes til Side?

7) Mange Conchylier have udvendig intet tiltrækkende eller tillokkende, hverken Farve, Behagelighed eller Skionhed, og dog findes indvendig den prægtigste Farveblending. Disse indvendige ofte indtagende Skionheder skulde ikke være kiendt af nogen, hvis ikke Forhængen ved Afslibningen var bleven optrukket og Skindet draget til Side, og disse forblindende Skionheder derved bragte frem for Dagen; og altsaa, dersom Conchyliæ-Bennerne ikke ved Afslibningen havde aabnet sig en Tilgang til de inderste, og af den meest levende Farveblending, skinnende Kamre og Opholdssteder. Som Prøver og Beviis paa at den indvendige Skionhed og Farveblending er ofte større, mere levende og glimrende end den udvendige, kan følgende afflebne Arter tiene: nemlig *Nerita glaucina*, *Murex tribulus*, *Murex Trapezium*, *Murex Fusus dentatus* seu *stellatus*, *Strombus auris Dianæ*, *Strombus Chiragra labro hexadactylo*, *Strombus lambis labro heptadactylo*, *Cypræa Tigris*, *Cypræa Exanthema*, *Cypræa stercoraria*. Endog de Conchylier, som findes paa vore Strandbredde, skulde mere agtes, hvis man kun vilde gjøre sig denne ringe Umage og opmærksommere betragte deres Inderste. Hvor mange indvortes Skionheder besidder ikke allerede den afflebne *buccinum undatum*, og den saa kaldte *Murex antiquus*? begge findes i Tusendtal i Sundet.

8) Men

8) Men det er ikke allene den indvendige Farveblanding, som mangen Gang er herligere end den udvendige, ofte er ogsaa alle Kamrens og Stokværkernes indvendige Bygninger endnu langt mere forunderlig og kunstig. Hvem som endog med Uagtsomhed og Eigeeyhdighed kan ansee deres udvendige Bygninges-Art, Form og Dannelse, skal dog, naar man viser ham det Indvendige, stirre paa det med Forundring, og neppe overse det med et saa flygtigt Blik.

a) Nogle have ved deres store Hovedkamre, endnu virkelige smaae Sidekamre, som dog ikke staae med hinanden i noget Sammenhæng eller næiere Forbindelse. Man kan selvsagt ikke komme fra Hovedkamrene ind i Sidekamrene, og omvendt fra de smaae i de større. De mindre fortiene da neppe Navn af Kamre, fordi det er Afdeeltninger, som Beboeren ei kan komme ind i, og som blive utilgængelige for ham, hvis Ud- og Indgang maae søges ved Navlen, og, som efter deres Bestemmelse, hverken skulde være Kamre eller Boeliger. Slige Afdeeltninger finder jeg hos alle de store Stormhuer. Hvor kunstig er ikke deres indvendige Bygning? Hvor langt større Kunst og langt flere Forandringer findes der i deres indvendige Bygning frem for i den udvendige? Disse have da og mange Sidekamre, og under deres opsvolmede Knuder og Sidelister (under deres Varicibus, naar jeg skal nævne dem efter Linné) ligger Tænder og tværsover for Folder, som ved Mundingen. Denne sidste Omstændighed med opsvolmede Knuder, Tænder og Folderne finder jeg hos *Muricem Tritonis*.

b) Mange ere skarpe, tallede, skallede og knudrede udvendig, og dog fuldkommen glatte, lige og glindsende indvendig, som for Ex. *Purpura ramosa*, eller *Murex ramosus*. Andre ere dog tillige riflede og sribede, ogsaa undertiden noget granulerede paa deres Bægge, som *Murex trapezium*, og det omvundne Horn. Uter andre have, omendskönt deres Bægge ere glatte, dog paa Spindelen stærke Folder. De have, som Linné pleier at udtrykke sig, *Columellam plicatam*, saasom *Voluta Mitra papalis*, og *Mitra episcopalis*.

Ja hos nogle viser sig endnu paa den indvendige Spindel en Afveerling af Farver, som hos *Voluta vulpecula*.

c) Hos nogle, hvis Bygning er taarnformet, tiene de øverste Etager aldeles ikke til Beboerens Boelig og nødtørftige Nødvendighed, men kun (lige som vore Taarnes høie Spire, der ogsaa ere ubeboelige) til Bygningens Ziit, De ere derfor, som sees ved Opflibningen, mestendeels tillukkede og tilværne, og uden mindste Abning. Andre taarnformede Conchylier have ikke engang en indvendig Pille.

9) De mange Stridigheder, som forekomme hos Conchyliologerne over deres Sielendheders bequemere Inddeeling, om denne eller hiin Snekke bør sættes her eller der, og indskydes under denne eller hiin Slægt, skulde snarere kunde endes, naar den indvendige Struktur maatte tillige tiene til Grund til at adskille Arterne fra hinanden. Mange Conchylier synes, naar man betragter deres udvendige Form, at være meget forskellige fra hinanden, og de ere dog, saasnart man sammenligner deres indvendige Dannelse, paa det næste beslagtede med hinanden. For Ex. *Voluta musica*, *Vespertilio* og *Mitra papalis*, *Voluta Ebræa*, *Lignum venosum*, *Trochus telescopium* og *Strombus palustris* (hos Forskaal *Trochus trifurcatus* og *Trochus nodosus*.)

10) Hvem som endnu vil skaffe sig meere Forandring i den Fornøielse, som høves ved at aflibe Conchylier, han behøver kun ved Afslibningen at udvælge forskellige Stillinger, Sider og Kanter.

Men jeg maae her afbryde, for ikke længere at trætte og misbruge Selskabets Taalmodighed. Det var ellers mit Forsæt, ogsaa endnu at tale om, hvorledes saadan en Betragtning om de steenskallede Bygningers indvendige Dannelser ikke allene tilbyder Conchyliologerne en riig Næring til Forstandens og Vittighedens Forlystelse, og en frugtbar Materie til Beundring og den behageligste Sysselsættelse; men endog aabner for mange andre en stor Skole, i hvilken mange almindelig nyttige Kundskaber kunde læres. — Er det vel troeligt,

ligt, at en Mathematicus skulde kunde oversee den herligste Symmetrie i Conchyliernes indvendige Underbygning; ikke bemærke det efter den strengeste mathematiske Neiagtighed afsmalte Forhold i alle Kammernes og Etageres Deele, der stedse imod Spidsen bliver mindre og mindre; skulde han her kunde misliende de slyngligste Spor af en heiere Mester? Og skulde vel ogsaa ikke Kunstneren i Hensigt til visse af hans Kunstværker; Bygmesteren i Hensigt til nye Bygningers og Kamres Indretning; Billedhuggeren i Hensigt til Ornamentcer og Udziringer; Maleren i Hensigt til Farvernes Sammenblanding kunne lære meget, og ved at betragte det Indvendige i disse Bygninger, forbedre sin Kunst og Videnskab? Endog hver Christen skal ikke gaae tom herfra, thi baade det Udvendige og det Indvendige af disse eller stumme Skabninger har en meget veltalende Tunge, og taler et meget tydeligt Sprog, for at tilraabe, og slyngen opvække ham til at beundre og prise den Almagtige.

